

การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม :
กรณีศึกษา โครงการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทย
พิณสุดา สิริธังศรี

ความนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ มนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่าของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ มนุษย์หรือชนในชาติได้รับการศึกษามากน้อยเพียงใด ย่อมหมายถึง การพัฒนาชุมชน สังคม และของแต่ละประเทศมีมากขึ้นเพียงนั้น เมื่อโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตยที่ต่างให้ความสำคัญในสิทธิและหน้าที่ของแต่ละบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน ที่มีกลไกการมีส่วนร่วมเป็นพลังสำคัญ แต่ละประเทศจึงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ วิธีการพัฒนาการจัดการศึกษาจึงถูกนำมาใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างหลากหลาย ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามแต่บริบทของชุมชน สังคม และประเทศนั้นๆ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนและสังคม ซึ่งหมายรวมถึงความเป็นท้องถิ่นของแต่ละประเทศนั้นๆมีมากขึ้น

สำหรับประเทศไทย การจัดการศึกษาที่เป็นเพียงการดำเนินงานของรัฐ เอกชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพียงกลุ่มเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้การศึกษากระจายอย่างทั่วถึง ตรงตามความต้องการของผู้เรียนและประชาชน แนวคิดการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆเริ่มมีมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะ เมื่อมีการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ที่มีเจตนารมณ์ให้การศึกษาเป็นเรื่องของทุกคนและทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยได้บัญญัติไว้ในหลักการจัดการศึกษาประการหนึ่งว่า “ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา” และการจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดเรื่องของการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาดังนั้น กระแสของการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน องค์กร หรือสถาบันต่างๆในสังคมจึงมีมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีการกำหนดตัวบ่งชี้ของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเกณฑ์หนึ่งในการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา และการกำหนดเป็นนโยบายการจัดการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการนี้ พบว่า การมีส่วนร่วมของครู บุคลากรทางการศึกษาและประชาชน เป็นกลไกสำคัญของการกระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมสนับสนุนและร่วมติดตามผลการจัดการศึกษาในทุกๆระดับทั้งระดับนโยบาย/ส่วนกลาง ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษา(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๕) การจัดการเรียนการสอนที่ประสบผลสำเร็จของครูในโครงการทุนครูสอนดี และการจัดการศึกษาที่ประสบผลสำเร็จของสถานศึกษา

ส่วนใหญ่ล้วนเนื่องมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ (นคร ตั้งคะพิภพและคณะ, ๒๕๕๗; พิณสุดา สิริธวัชศรี, ๒๕๕๗)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า เรื่องของการมีส่วนร่วมขององค์กรหรือสถาบันต่างๆ จะได้รับความสำคัญมากขึ้น แต่ก็ยังไม่มีผลการรวบรวม นำเสนอผลการศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อให้การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขยายสู่กว้างอย่างเป็นระบบจริงจังและเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

โครงการนำร่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทย เป็นโครงการหนึ่งที่ทดลองการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนทั้งระบบ ที่เกิดจากการที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) มีเจตนารมณ์และวิสัยทัศน์การสร้างเสริมสุขภาพทั้งด้านกาย จิต สังคมและสติปัญญา ในอันที่จะนำพาให้คนไทยเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ เพียบพร้อมและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ในการนี้ ได้มีการศึกษาแนวทาง “ร่วมสร้างประเทศไทยให้น่าอยู่” ที่มีศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี เป็นประธาน มีการศึกษาประเด็นสำคัญที่พิจารณาว่าจะส่งผลต่อการร่วมสร้างประเทศไทยให้น่าอยู่ดังกล่าว จำนวน ๑๐ เรื่อง ได้แก่ (๑) การสร้างจิตสำนึกใหม่ (๒) การสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ (๓) การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น (๔) การสร้างธรรมาภิบาลในทางการเมือง การปกครอง ระบอบความยุติธรรมและสันติภาพ (๕) การสร้างระบบสวัสดิการสังคม (๖) การสร้างสมดุลของสิ่งแวดล้อมและพลังงาน (๗) การสร้างระบบสุขภาพเพื่อสุขภาวะของคนทั้งมวล (๘) การสร้างสมรรถนะในการวิจัยและยุทธศาสตร์ (๙) การสร้างระบบการสื่อสารที่ผสมผสานการสร้างสรรคทั้งมวล และ (๑๐) การสร้างระบบการศึกษาที่พาชาติออกจากวิกฤติ

ในการสร้างระบบการศึกษาที่พาชาติออกจากวิกฤติดังกล่าว สสส. ได้มอบหมายให้ รองศาสตราจารย์ ดร.วรากรณ์ สามโกเศศ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และคณะ ดำเนินการศึกษาทางเลือก ระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสุขภาวะคนไทยแล้วเสร็จในปี ๒๕๕๓ ข้อเสนอดังกล่าว มีประเด็นสำคัญของระบบการศึกษา คือ การสร้างความเข้มแข็งที่ฐานรากที่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษา โดยให้ความสำคัญ กับครอบครัวชุมชนท้องถิ่นสถาบันศาสนาเอกชนและองค์กรเอกชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรอื่นของประชาชนมีการสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่เป็นความร่วมมือของครอบครัว วัด/ศาสนสถาน โรงเรียน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันเติมเต็มเติมเต็มการจัดการศึกษาที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันเพื่อนำไปสู่สุขภาวะของ คนไทยทั้งด้านกาย จิต สังคมและสติปัญญาในรูปแบบของการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะองค์กรหรือสถาบันสังคมที่มีอยู่ในชุมชนหรือท้องถิ่น

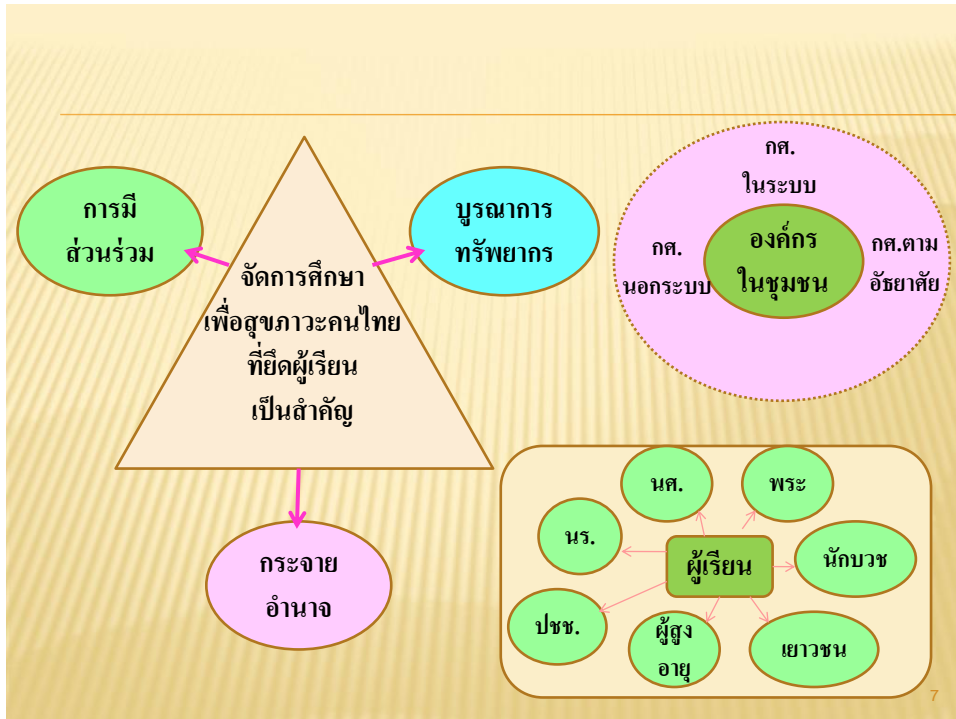
ในการจัดการศึกษาดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยดังกล่าวนี ใครจะเป็นผู้จัดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน บ้าน วัด/ศาสนสถาน ชุมชน องค์กรชุมชน แหล่งเรียนรู้ สถาบันสังคม สถานประกอบการ เอกชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ต้องเป็นความร่วมมือและผนึกกำลังกัน ขององค์กรที่มีในท้องถิ่น/ชุมชนนั้นๆ

แนวคิดของการศึกษาดังกล่าวนี้นับเป็นการศึกษาที่เชื่อว่า “คนทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ได้” บนหลักการ “การศึกษาเพื่อมวลชนและมวลชนเพื่อการศึกษา” ช่วยกันทำให้การศึกษาเป็นกลไก ปลุกฝังและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตวัฒนธรรมรากเหง้าประวัติศาสตร์ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติเป็นการศึกษาที่เอา “ชีวิตเป็นตัวตั้ง” แทนการเอา “วิชาเป็นตัวตั้ง” ดังที่ผ่านมา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ทักษะเจตคติและคุณธรรมจริยธรรมรูปแบบการศึกษาจึง เป็นการศึกษาแบบเปิดทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ทุกคนมี สิทธิที่จะให้ความเห็นหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นการศึกษาที่ “ฟัง” เสียงของประชาชน เป็นการศึกษาที่ใช้ชุมชนเป็นฐานที่มีความร่วมมือของทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันผู้จบการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่จำเป็นต้องเข้ารับการศึกษาระบบ แต่สามารถศึกษาต่อด้วยการ ศึกษาอกระบบการศึกษาด้านอัธยาศัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐและ การยอมรับจากสังคม

ในการนี้ ได้มีข้อเสนอให้มีการนำร่องการจัดการศึกษาในรูปแบบดังกล่าวในจังหวัด/พื้นที่ของ จังหวัดชุมชน ตามยุทธศาสตร์เสริมสร้างพลังการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับ ข้อเสนอดังกล่าว จึงเห็นสมควรจัดให้มี “โครงการส่งเสริมการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรใน ชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทย” ขึ้น โดยนำรูปแบบการจัดการศึกษาตามข้อเสนอทางเลือกระบบการศึกษาที่ เหมาะสมกับสุขภาวะคนไทย โดยใช้จังหวัด/พื้นที่/ชุมชนเป็นฐาน ตามความหลากหลายของบริบท สังคมไทย มาเป็นแนวทางการดำเนินงาน เพื่อเป็นต้นแบบและสนับสนุนให้เกิดการขยายผลต่อไป

แนวคิดและหลักการ

ในการจัดการศึกษาดังกล่าว ยึดแนวคิดที่ว่า เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสุขภาวะคนไทยที่ยึด ผู้เรียนเป็นตัวตั้ง (ผู้เรียนเป็นสำคัญ) ด้วยการมีส่วนร่วมและบูรณาการทรัพยากรในท้องถิ่นร่วมกันบน ฐานของการกระจายอำนาจโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ให้เกิดความเข้มแข็งจากฐานราก ด้วยความร่วมมือ ขององค์กรในชุมชน ทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมแก้ปัญหา และร่วมชื่นชม ที่ให้อิสระความยืดหยุ่นและความคล่องตัวกับ ผู้จัดการศึกษา บนความหลากหลายและสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและสังคมไทย

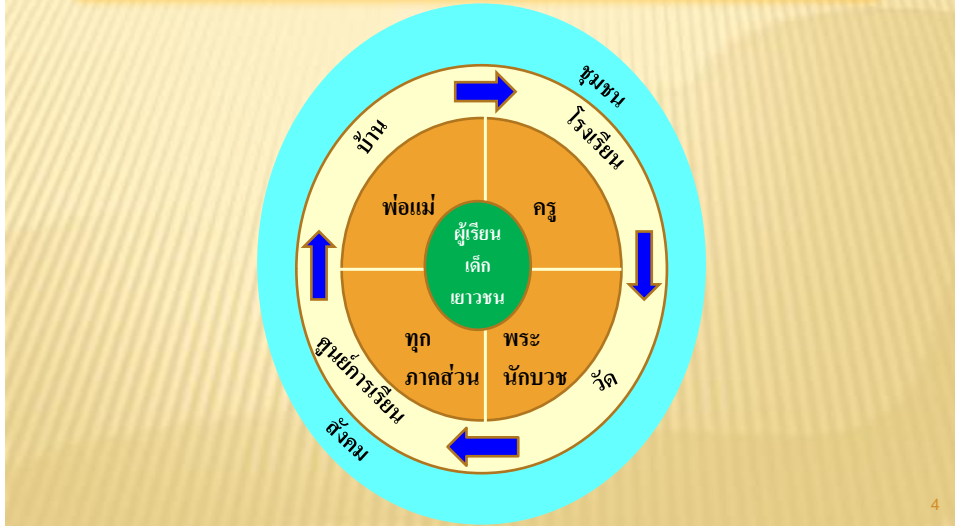

แผนภาพที่ ๑ กรอบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม

องค์กรในชุมชน ประกอบด้วยองค์กรครอบครัว องค์กรชุมชนวัด/ศาสนสถานแหล่งเรียนรู้องค์กรเอกชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโรงเรียน สถาบันสังคม และองค์กรอื่นของประชาชนในพื้นที่/ชุมชน นั้นๆทุกองค์กรมีสิทธิและอิสระในการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกันได้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย/และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขเต็มตามศักยภาพ รู้ท้องถิ่น รู้รากเหง้า รู้ศาสนา รู้วัฒนธรรม รู้ประวัติศาสตร์ รู้วิชาสามัญ รู้วิชาอาชีพ รู้รักษาสุขภาพ รู้เท่าทันโลก เป็นพลเมือง พลโลกที่ดี มีสัมมาชีพและมีสันติสุข นำไปสู่สุขภาวะอย่างยั่งยืน

ผู้เรียน ประกอบด้วย นักเรียน/นักศึกษาในสถานศึกษา พระ/นักบวช เยาวชน หนุ่มสาว ผู้สูงอายุ และประชาชนในชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากบุคคล องค์กร ชุมชน และสังคม สนับสนุนการเรียนรู้ ดังแผนภาพต่อไปนี้

บุคคล องค์กร ชุมชน และสังคม สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน

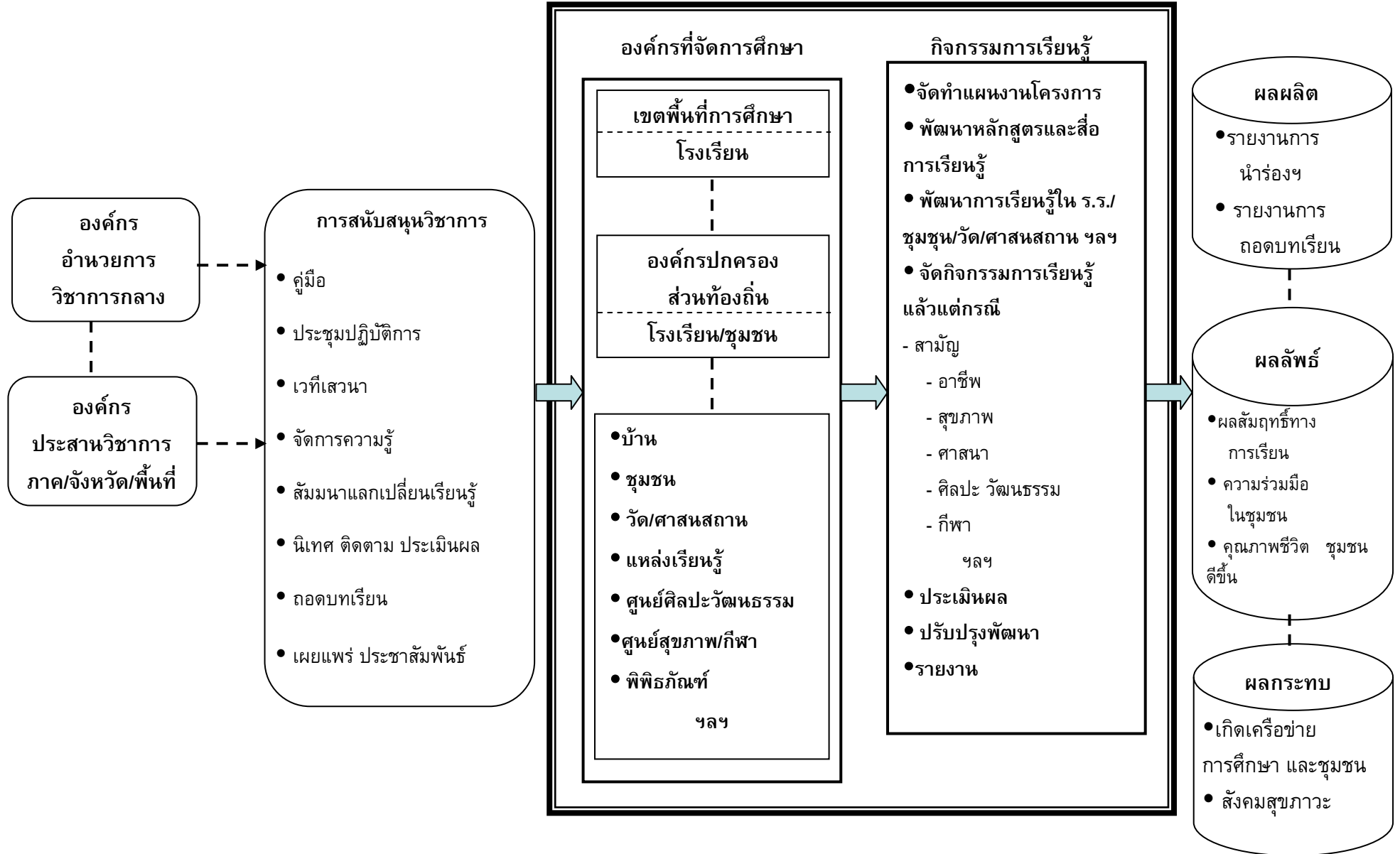

แผนภาพที่ ๒ บุคคล องค์กรชุมชน และสังคมสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อนำร่องการจัดการศึกษาตามข้อเสนอทางเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาวะคนไทย ให้เกิดเป็นรูปธรรมโดยการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อสภาวะคนไทย
๒. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้และถอดบทเรียนของระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาวะคนไทย โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพิ่มความเข้มแข็งจากฐานราก ตามความหลากหลายในแต่ละบริบทของสังคมไทย
๓. เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงและพัฒนาระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาวะคนไทย ให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการขยายผลในโอกาสต่อไป

กรอบการดำเนินงานโครงการนำร่องการจัดการศึกษาฯ

เป้าหมาย

๑. นำร่องการจัดการศึกษาตามข้อเสนอทางเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสุขภาวะคนไทยที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ในทุกภูมิภาค ตามความหลากหลายของแต่ละบริบท ในรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งการจัดการศึกษาของรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน วัด/ศาสนสถาน แหล่งเรียนรู้ ตามความพร้อมขององค์กร จำนวน ๑๑ จังหวัด จำแนกเป็น

- ภาคเหนือ ได้แก่ พื้นที่จังหวัดลำพูน และน่าน
- ภาคกลาง ได้แก่ พื้นที่จังหวัดนครปฐม เพชรบุรี และนนทบุรี
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ พื้นที่จังหวัดสกลนคร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และขอนแก่น
- ภาคใต้ ได้แก่ พื้นที่จังหวัดพัทลุง และนราธิวาส

๒. องค์กรเข้าร่วมนำร่องการจัดการศึกษา

องค์กรที่ร่วมโครงการนำร่องฯ ประกอบด้วย (๑) เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในสังกัด (๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (๓) ชุมชน/แหล่งเรียนรู้/วัด จำนวนรวม ๒๘ โรง/แห่ง ดังนี้

๒.๑. เขตพื้นที่การศึกษาจำนวน ๕ เขต ๑๔ โรงเรียน ได้แก่

- (๑) เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต ๒ และสถานศึกษาในสังกัด จำนวน ๒ โรง ได้แก่ (๑) โรงเรียนบ้านโสมศีลาภรณ์ ตำบลบ้านโสม อำเภอบ้านโสม จังหวัดลำพูน และ (๒) โรงเรียนบ้านโป่งแดง ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
- (๒) เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุงเขต ๑ และโรงเรียนในสังกัด จำนวน ๒ โรง ได้แก่ (๑) โรงเรียนวัดบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง และ (๒) โรงเรียนบ้านระหวางควน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง
- (๓) เขตพื้นที่การประถมศึกษาสกลนคร เขต ๓ และโรงเรียนในสังกัด จำนวน ๔ โรง ได้แก่ (๑) โรงเรียนบ้านดงหม้อทอง ตำบลดงหม้อทองใต้ อำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร (๒) โรงเรียนบ้านชะหว้า ตำบลชะหว้า อำเภออากาศอำนวย (๓) โรงเรียนบ้านกุดเรือคำ ตำบลกุดเรือคำ อำเภอวานรนิวาส (๔) โรงเรียนชุมชนพอกใหญ่ไทยสมบูรณ์ บ้านหนองพอกใหญ่ ตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า
- (๔) เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๐ (จังหวัดเพชรบุรี) และโรงเรียนในสังกัด จำนวน ๒ โรง ได้แก่ (๑) โรงเรียนบ้านลาดวิทยา อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี และ (๒) โรงเรียนเขาย้อยวิทยา อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
- (๕) เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๕ (เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้) จังหวัดนราธิวาส และโรงเรียนในสังกัด จำนวน ๔ โรง ได้แก่ (๑) โรงเรียนสวนพระยาวิทยา อำเภอจะนะ จังหวัดนราธิวาส (๒) โรงเรียนศรีวารินทร์ อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

(๓) โรงเรียนสุวรรณวิทยาคม อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส (๔) โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

๒.๓ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๓ โรง/แห่ง ได้แก่

(๑) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน จำนวน ๑ โรงได้แก่ โรงเรียนนาทรายวิทยาคม ตำบลนาทราย อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน

(๒) องค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร จำนวน ๑ โรงได้แก่ โรงเรียนภูดินแดงวิทยา อำเภอดงหลวง จังหวัดสกลนคร

(๔) เทศบาลเมืองนราธิวาส จำนวน ๑ โรงได้แก่ โรงเรียนเทศบาล ๒ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

๒.๔ ชุมชน/แหล่งเรียนรู้/วัด จำนวน ๙ แห่ง

(๑) ชุมชนเทศบาลตำบลเวียงหนองล่อง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

(๒) ชุมชนบ้านป่าหัด ตำบลปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน

(๓) ชุมชนวัดป่าบอนดำ ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง

(๔) วัดท่าสะแบง ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด

(๕) แหล่งเรียนรู้บ้านปู่ทวดครูสิงห์ หมู่ ๖ ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัด

มหาสารคาม

(๖) แหล่งเรียนรู้บ้านเหล่าลิง (ศูนย์ตุ้มโฮมลูกหลานบ้านเหล่าลิง) ตำบลบ้านดู่ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

(๗) ชุมชนบ้านขวาง (บ้านดอนหัน) ตำบลบ้านขวาง อำเภอบ้านขวาง จังหวัดขอนแก่น

(๘) ชุมชนเทศบาลนครขอนแก่นอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

(๙) ชุมชนลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ขอบเขตและสาระการดำเนินโครงการ

๑. ขอบเขตเนื้อหา ดำเนินการทดลองการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการกันได้ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มีเนื้อหาสาระทั้งวิชาสามัญ วิชาชีพ อาชีพ สุขภาพ ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และความเป็นท้องถิ่น/ชุมชนแล้วแต่กรณี

กิจกรรมการเรียนรู้ตามขอบเขตเนื้อหาสาระ ประกอบด้วย การจัด/พัฒนาหลักสูตร การจัดทำสื่อการเรียนการสอน การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับกิจกรรม/ลักษณะของการศึกษาและการเรียนรู้แต่ละประเภท/ระบบของการศึกษา

เงื่อนไขการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ไม่ว่าจะใคร/องค์กร/โรงเรียนใดจัดการศึกษาตามหลักการโครงการนี้ ต้องจัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมในท้องถิ่น ชุมชน โรงเรียน มีการจัด

ให้นักเรียนในโรงเรียนได้ไปเรียนรู้ในชุมชนวัดแหล่งเรียนรู้ ฯลฯ การจัดการเรียนรู้ในชุมชนต้องจัดผู้เรียนเข้าไปเรียนรู้ในสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆในชุมชนด้วย

๒. ขอบเขตสถานที่ดำเนินการในพื้นที่จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา/โรงเรียน ตำบล ชุมชน วัดแหล่งเรียนรู้ หรือท้องถิ่นอื่นใด ตามเป้าหมายข้างต้น

๓. ขอบเขตเวลา ระยะเวลาดำเนินการนำร่อง แบ่งเป็น ๒ ระยะ คือ (๑) ระยะนำร่อง จำนวน ๑๕ เดือน และ (๒) ระยะเวลาขยายผล จำนวน ๑๕ เดือน

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

ระยะนำร่องจำนวน ๑๕ เดือน ตั้งแต่วันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๕๔ – วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๕

๑. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน รายงานข้อเสนอทางเลือกระบบการศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมกับสภาวะคนไทยและที่เกี่ยวข้อง

๒. วางแผนการดำเนินงาน จัดทำโครงการและเตรียมการนำร่องการจัดการศึกษาตามข้อเสนอระบบการศึกษาทางเลือกฯ

๓. กำหนดเกณฑ์การสรรหาและคัดเลือกองค์กรที่จัดการศึกษาได้แก่ โรงเรียน องค์กรครอบครัว องค์กรชุมชนวัดแหล่งเรียนรู้ องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันสังคม และองค์กรอื่นของประชาชน รวมทั้งเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาที่มีความพร้อมตามเกณฑ์ที่กำหนด
เกณฑ์การสรรหาองค์กร ประกอบด้วย

๓.๑ เป็นองค์กรที่จัด หรือมีความพร้อมที่จะจัดการศึกษาเพื่อสภาวะคนไทย ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามแนวทางข้อเสนอทางเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาวะคนไทย ที่ได้นำเสนอไว้ทั้งที่เป็น องค์กรครอบครัว องค์กรชุมชนวัดแหล่งเรียนรู้ องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันสังคม และองค์กรอื่นของประชาชน เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา

๓.๒ สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ ตามที่องค์กร อำนวยการวิชาการกลางกำหนด

๓.๓ เป็นองค์กรที่กระจายอยู่ในทุกภูมิภาค ทั้งภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจในจังหวัดชายแดนภาคใต้

๔. จัดประชุมชี้แจงและทำความเข้าใจผู้บริหาร/คณะทำงานขององค์กรที่เข้าร่วมโครงการเพื่อพิจารณาและกำหนดแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน จำนวน ๑ ครั้ง ณ ส่วนกลาง

๕. องค์กร ระดับบริหารที่มีสถานศึกษาในสังกัด ได้แก่ เขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดตั้งคณะทำงานดำเนินโครงการในเขตพื้นที่การศึกษา/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมของตัวแทนภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน สถาบันสังคมที่เกี่ยวข้อง

๖. โรงเรียน ชุมชน วัด แหล่งเรียนรู้และสถาบันศึกษาปอเนาะ ที่ร่วมโครงการจัดตั้ง คณะทำงาน และดำเนินโครงการตามแนวคิด หลักการของโครงการ ตามตารางกิจกรรมข้างล่าง ภายใต้ ความอิสระและสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น

๗. นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการนำร่อง เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ในรูปแบบ ต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสารมวลชน สื่อออนไลน์ และการประชุม สัมมนา

๘. จัด และสนับสนุนให้มีการจัดการความรู้ เวทีเสวนา และสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างการดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา เขตละ ๑ ครั้ง ระดับภาคๆ ละ ๒ ครั้ง และส่วนกลาง เพื่อสรุปบทเรียนและเผยแพร่ผลงาน จำนวน ๑ ครั้ง

๙. สรุปกิจกรรมเป็นกรณีศึกษาของแต่ละเขต/โรงเรียน/วัดเผยแพร่เป็นหนังสือ เรื่องการ จัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: การศึกษาฐานราก ทางเลือกประเทศไทย จำนวน ๑ เล่ม และการจัด การศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชน: ประสบการณ์จากการปฏิบัติ จำนวน ๑ เล่ม โดยถอด ประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติโครงการเป็นบทความรวมเล่ม

๑๐. จัดทำรายงานการดำเนินโครงการนำเสนอ สสส. หน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้อง เพื่อการขยายผล และสนับสนุนเชิงนโยบาย

ผลการดำเนินโครงการ

ผลการดำเนินโครงการ ได้จากการดำเนินการวิจัยประเมินโครงการแบบมีส่วนร่วมด้วยวิธีการ และผลการวิจัย ดังนี้

วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมผสาน ระหว่างการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และเชิงคุณภาพ โดยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และ แปลผลข้อมูล ดังนี้

(๑) ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชากรในโครงการนำร่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรใน ชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทย ได้แก่ โรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๗ โรงเรียน วัด ๒ แห่ง ชุมชน จำนวน ๙ แห่ง แหล่งเรียนรู้ ๑ แห่ง และสถาบันศึกษาปอเนาะ ๑ แห่ง

ตัวอย่าง ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง(purposive sampling) ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน ๔ โรงเรียนชุมชน จำนวน ๔ แห่ง วัด จำนวน ๑ แห่ง แหล่ง เรียนรู้ จำนวน ๑ แห่ง

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ดังได้แก่ ประธานคณะกรรมการนําร่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทย ของโรงเรียน/วัด/ชุมชน/แหล่งเรียนรู้ จำนวน ๑๔ โรงเรียน/แห่ง ๑ คน รวม ๑๔ คน ผู้บริหารโรงเรียน/ผู้นำชุมชน/เจ้าอาวาส/ผู้บริหารแหล่งเรียนรู้ จำนวน ๑๔ โรงเรียน/แห่ง ๑ คน รวม ๑๔ คน ครูผู้รับผิดชอบโครงการฯ จำนวน ๑๔ โรงเรียน/แห่ง ๑ คน รวม ๑๔ คน กรรมการสถานศึกษา/กรรมการโครงการนําร่องฯ ๑๔ โรงเรียน/แห่ง ๑ คน รวม ๑๔ คน ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียน/แห่งละ ๑ คน รวม ๑๔ คน และผู้เรียน จำนวน ๑๔ โรงเรียน/แห่ง ๑ คน รวม ๑๔ คน รวมทั้งสิ้น ๘๔ คน

(๒) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัย

(๓) การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามโดยการสังเกต สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มโดยผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัย ตามแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม และการศึกษาเอกสาร ดังนี้

การสังเกต ใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับจังหวัดและนำเสนอผลงานของโรงเรียนวิธีการวิจัย

(๔) ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชากรในโครงการนําร่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทย ได้แก่ โรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๗ โรงเรียน วัด ๒ แห่ง ชุมชน จำนวน ๙ แห่ง แหล่งเรียนรู้ ๑ แห่ง และสถาบันศึกษาปอเนาะ ๑ แห่ง

ตัวอย่าง ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง(purposive sampling) ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน ๔ โรงเรียนชุมชน จำนวน ๔ แห่ง วัด จำนวน ๑ แห่ง แหล่งเรียนรู้ จำนวน ๑ แห่ง

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ดังได้แก่ ประธานคณะกรรมการนําร่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทย ของโรงเรียน/วัด/ชุมชน/แหล่งเรียนรู้ จำนวน ๑๔ โรงเรียน/แห่ง ๑ คน รวม ๑๔ คน ผู้บริหารโรงเรียน/ผู้นำชุมชน/เจ้าอาวาส/ผู้บริหารแหล่งเรียนรู้ จำนวน ๑๔ โรงเรียน/แห่ง ๑ คน รวม ๑๔ คน ครูผู้รับผิดชอบโครงการฯ จำนวน ๑๔ โรงเรียน/แห่ง ๑ คน รวม ๑๔ คน กรรมการสถานศึกษา/กรรมการโครงการนําร่องฯ ๑๔ โรงเรียน/แห่ง ๑ คน

รวม ๑๔ คน ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียน/แห่งละ ๑ คน รวม ๑๔ คน และผู้เรียน จำนวน ๑๔ โรงเรียน/แห่งๆ ละ ๑ คน รวม ๑๔ คน รวมทั้งสิ้น ๘๔ คน

(๕) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัย

(๖) การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามโดยการสังเกต สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มโดยผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัย ตามแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม และการศึกษาเอกสาร ดังนี้

การสังเกต ใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับจังหวัดและนำเสนอผลงานของโรงเรียน ชุมชน วัด แหล่งเรียนรู้และสถานศึกษาปอเนาะ

การสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์จากการเลือกสัมภาษณ์แบบเจาะจง ทั้งจากการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับจังหวัด ระดับภาค และการนิเทศในโรงเรียน ชุมชน วัด แหล่งเรียนรู้และสถานศึกษาปอเนาะ

การสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม แบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูล กลุ่มละ ๖ – ๘ คน ณ โรงเรียน โรงเรียน ชุมชน วัด แหล่งเรียนรู้และสถานศึกษาปอเนาะ

การศึกษาเอกสาร ใช้วิธีศึกษาเอกสารการรายงานผลการดำเนินโครงการรายงวด (๔ เดือน) ที่โรงเรียน/สถานศึกษาปอเนาะรายงานต่อฝ่ายบริหารจัดการโครงการ (ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมทางการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์) รวมทั้งการรายงานการประเมินภายในโครงการของผู้ทรงคุณวุฒิ

(๗) การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล จำแนกแต่ละประเภท แล้วจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามแบบสังเคราะห์ที่กำหนดขึ้นตามกรอบแนวคิดของการวิจัย และนำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง

(๘) การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

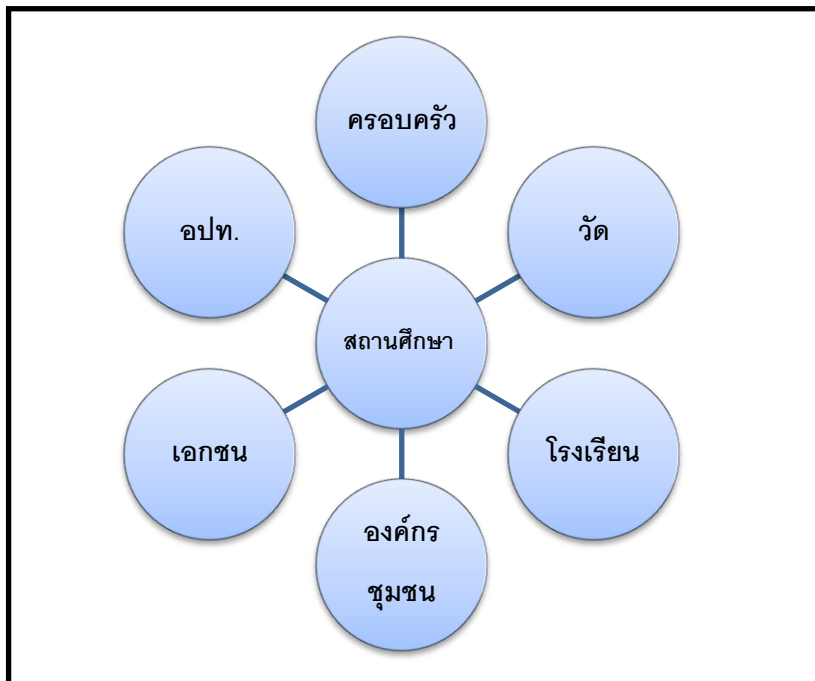
การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล จำแนกแต่ละประเภท แล้วจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามแบบสังเคราะห์ที่กำหนดขึ้นตามกรอบแนวคิดของการวิจัย และนำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

พบว่า การนำร่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรในชุมชน สามารถดำเนินการได้เป็นไปตามแนวคิดข้อเสนอทางเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาวะคนไทย และหลักการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโครงการฯ ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาสภาพการนำร่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชน ในโครงการนำร่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสภาวะคนไทย พบว่ามีการดำเนินโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ กล่าวคือ

๑.๑ องค์กรในชุมชน ได้แก่ องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน สถาบันศาสนา กลุ่มแม่บ้าน ชมรมผู้อาวุโส องค์กรด้านเด็กและเยาวชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

แผนภาพที่ การมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนที่จัดการศึกษา

๑.๒ วิธีการมีส่วนร่วม ๘ ประการ ครบถ้วนคือ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมแก้ปัญหา และร่วมชื่นชมดังนี้

แผนภาพที่ ๓ หลักและวิธีการมีส่วนร่วม

๑.๒.๑ การร่วมคิด ก่อนการดำเนินโครงการทุกองค์การที่ร่วมโครงการ ได้แก่ โรงเรียน วัด ชุมชน แหล่งเรียนรู้ และสถาบันศึกษาปอเนาะ มีการจัดทำประชาคม และระดมความเห็นจากองค์การ หน่วยงาน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาชนในชุมชน เพื่อรับฟังความคิดเห็นและความต้องการทางการศึกษาในชุมชนของโรงเรียน จากนั้นมีการวางแผนร่วมกัน

๑.๒.๒ การร่วมวางแผน หลังจากการรับฟังความคิดเห็นจากองค์การ หน่วยงาน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาชนในชุมชนแล้ว คณะทำงานโครงการของโรงเรียน วัด ชุมชน แหล่งเรียนรู้ และสถาบันศึกษาปอเนาะ ได้มีการวางแผนการดำเนินโครงการ โดยเรียงลำดับความสำคัญของโครงการตามความต้องการของประชาชนฯ และนำเสนอคณะทำงานโครงการระดับจังหวัด ที่ปรึกษาวิชาการโครงการ และฝ่ายบริหารจัดการโครงการพิจารณาตามลำดับทั้งนี้ การวางแผนดังกล่าวจะมีการมอบหมายงานระหว่างผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบโครงการ และบุคลากรหรือคณะทำงานในโครงการแล้วแต่กรณี โดยผู้ทำหน้าที่เลขานุการโครงการจะเป็นผู้มีบทบาทในการประสานการวางแผน และการกำหนดกิจกรรมในแผนดังกล่าว

๑.๒.๓ การร่วมตัดสินใจ เมื่อต้องตัดสินใจดำเนินงานในเรื่องสำคัญหรือที่เป็นเรื่องส่วนได้ส่วนเสียขององค์การ โรงเรียน วัด ชุมชน แหล่งเรียนรู้ และสถาบันศึกษาปอเนาะ จะมีการตัดสินใจร่วมกันของคณะทำงานโครงการฯ โดยเฉพาะการตัดสินใจจัดลำดับความสำคัญของโครงการ

กิจกรรม ที่มีความสำคัญใกล้เคียงกัน แต่จำเป็นต้องเลือกกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อประโยชน์ขององค์กร หรือของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจ จะขึ้นอยู่กับผู้นำขององค์กรด้วย

๑.๒.๔ การร่วมดำเนินการ เมื่อได้รับอนุมัติและมีการทำสัญญาระหว่างผู้บริหารโรงเรียน วัด ชุมชน แหล่งเรียนรู้ และสถาบันศึกษาปอเนาะ และฝ่ายบริหารจัดการโครงการมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ ตามแผนงาน/โครงการที่ได้รับอนุมัติแล้ว ได้มีการดำเนินโครงการตามแผนงาน/โครงการแบบมีส่วนร่วม โดยได้มีการกำหนดผู้รับผิดชอบการแบ่งงานกันทำตามโครงการย่อยที่กำหนดไว้

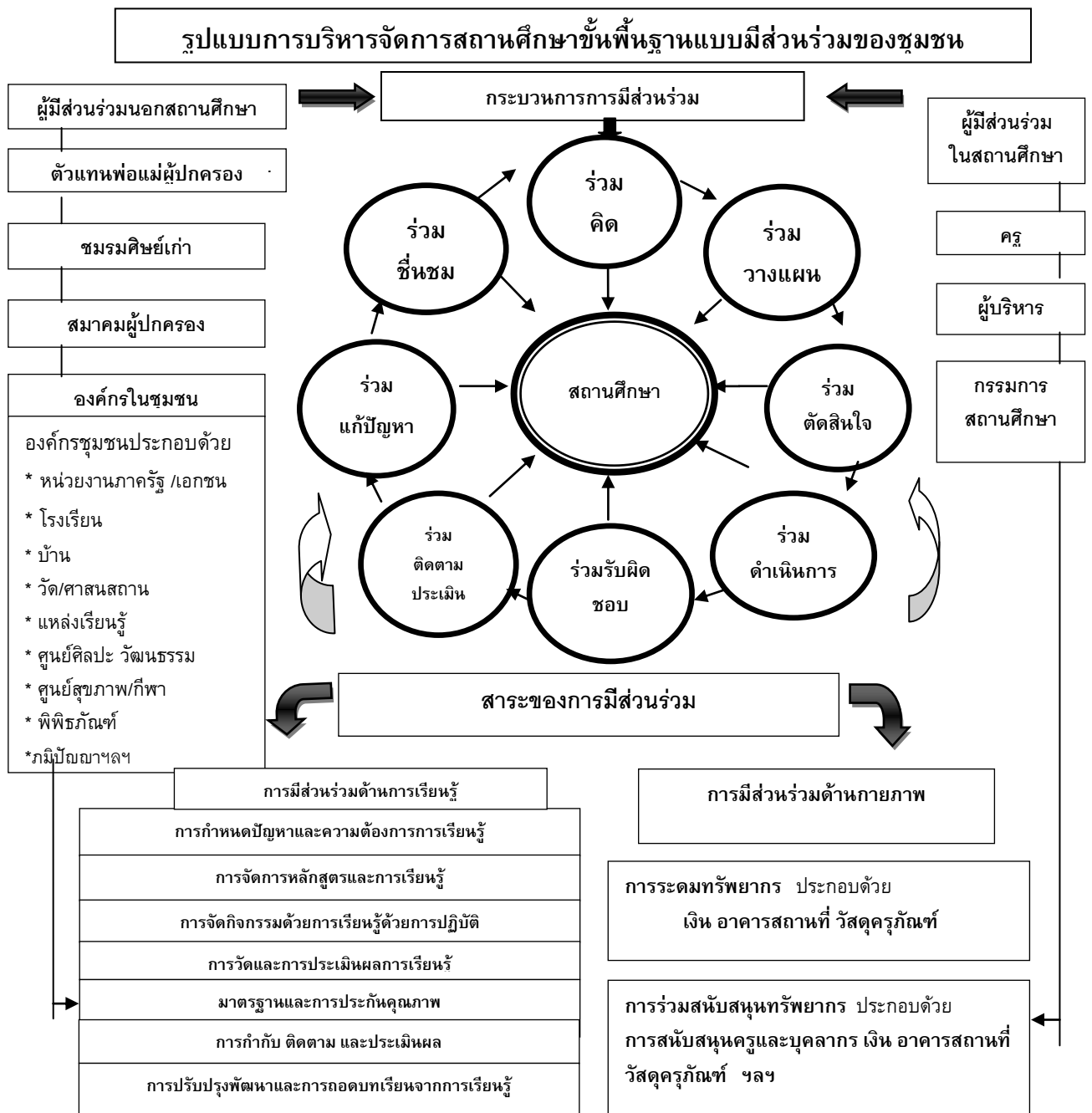
๑.๒.๕ การร่วมรับผิดชอบ เมื่อมีการแบ่งงานกันทำตามโครงการย่อยที่กำหนดไว้ในแผนงานแล้ว ได้ดำเนินการตามที่กำหนดตามความรับผิดชอบของแต่ละคน/คณะ

๑.๒.๖ การร่วมติดตามประเมินผล ในการดำเนินโครงการได้กำหนดให้มีการติดตามประเมินผล โดยคณะทำงานของโครงการฯ ระดับโรงเรียน ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับบริหารจัดการโครงการ (มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ) ในระดับโรงเรียน นอกจากจะมีการติดตามโดยคณะทำงานของโรงเรียนแล้ว ยังมีการติดตามจากภาคประชาชนหรือชุมชน แบบไม่เป็นทางการ เช่น การรายงานผลการดำเนินงานของนักเรียนในโครงการ จากผู้ปกครอง ชุมชน การร่วมประชุมติดตามผล

๑.๒.๗ การร่วมแก้ปัญหา เมื่อมีปัญหาดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมหรือภาพรวมของโรงเรียน คณะทำงานโครงการฯ และชุมชน ได้ร่วมกันแก้ไข เช่น ปัญหาน้ำท่วมส่งผลการดำเนินกิจกรรมชะงัก ได้มีการร่วมแก้ปัญหาสถานที่หลังน้ำลด การจัดหายานพาหนะรับส่งนักเรียนในโครงการที่สอนน้องของโรงเรียนในจังหวัดนราธิวาส เพื่อไปช่วยสอนน้องตาดีกาวันเสาร์ – อาทิตย์ การจัดหาวัสดุการเรียนการสอน หรือวิทยากร เป็นต้น ทำให้ปัญหาและอุปสรรคคลี่คลายลง

๑.๒.๘ การร่วมชื่นชม การร่วมชื่นชมเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่โครงการนำร่องการจัดการศึกษาฯ ครั้งนี้ ประสบผลสำเร็จนำไปสู่การทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข ส่งผลต่อการผนึกกำลังและเกิดความยั่งยืน เช่น การที่คณะทำงานฯ และชุมชนในโครงการได้มีโอกาสนำผลงานในโครงการของโรงเรียน/ชุมชนไปร่วมจัดแสดง/สัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับส่วนกลาง รวมทั้งการชื่นชมร่วมกันจากการได้รับรางวัลทั้งระดับองค์กร ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับส่วนกลาง ของโรงเรียน/องค์กร นอกจากนั้น แต่ละโรงเรียน/องค์กรได้มีการเขียนบทความเผยแพร่ผลงานลงในหนังสือที่ฝ่ายบริหารจัดการโครงการได้จัดพิมพ์เผยแพร่ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จร่วมกัน

ผู้ปกครอง และองค์กรในชุมชนตั้งปรากฏตามแผนภาพ สาระ และองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

๑.๓ เนื้อหาสาระของโครงการส่งผลต่อวิถีชีวิตที่ดีขึ้นของผู้เรียนและชุมชน เป็นไปตามตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ กล่าวคือ

๑.๓.๑ มีการจัดการศึกษาตามข้อเสนอทางเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสุขภาวะคนไทยเกิดเป็นรูปธรรม โดยมีองค์กรในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน ๓๗ องค์กร กระจายอยู่ในพื้นที่ ๑๑ จังหวัด ในภาคเหนือได้แก่ จังหวัดลำพูน และจังหวัดน่าน ภาคกลางได้แก่ จังหวัดนครปฐม เพชรบุรี และปทุมธานี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่ จังหวัดสกลนคร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และขอนแก่น ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดพัทลุงและนราธิวาส องค์กรในชุมชนทั้ง ๓๗ องค์กร ทำการทดลองจัดการศึกษาและจัดการเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการการศึกษาในระบบ นอกบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีเนื้อหาสาระทั้งวิชาสามัญ วิชาชีพ อาชีพ สุขภาพ ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่นของตนเองบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรที่มีอยู่ในชุมชน ด้วยกระบวนการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมแก้ปัญหา และร่วมชื่นชม โดยมีองค์กรเครือข่ายการดำเนินงาน จำนวน ๒๐๐ องค์กร และขยายเพิ่มขึ้นระหว่างโครงการเป็นจำนวน ๒๓๕ องค์กร ได้แก่ วัด แหล่งเรียนรู้ สถาบันการศึกษาปอเนาะ ชมรมเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน ผู้นำสตรีและเด็ก ชมรมผู้อาวุโส ชมรมสมุนไพรรวมชมรมศิลปะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ กิจกรรมการเรียนรู้จำแนกเป็น ๑๓ ประเภท ได้แก่ ๑) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ๒) การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและดนตรี ๓) การส่งเสริมความรักในครอบครัวและความรักถิ่น ๔) การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ๕) การพัฒนาความรู้และปัญญา ๖) การพัฒนาจิตใจ คุณธรรมและจริยธรรม ๗) การต่อต้าน ยาเสพติด ละเล็กอบายมุข ๘) การพัฒนาอาชีพในชุมชน ๙) การกีฬาและสุขภาพชุมชน ๑๐) การพัฒนาผู้นำและเครือข่ายชุมชน ๑๑) การพัฒนาการมีส่วนร่วมและอัตลักษณ์ ๑๒) การเรียนรู้การใช้สมุนไพรรวม และ ๑๓) การสืบสานวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ชุมชน

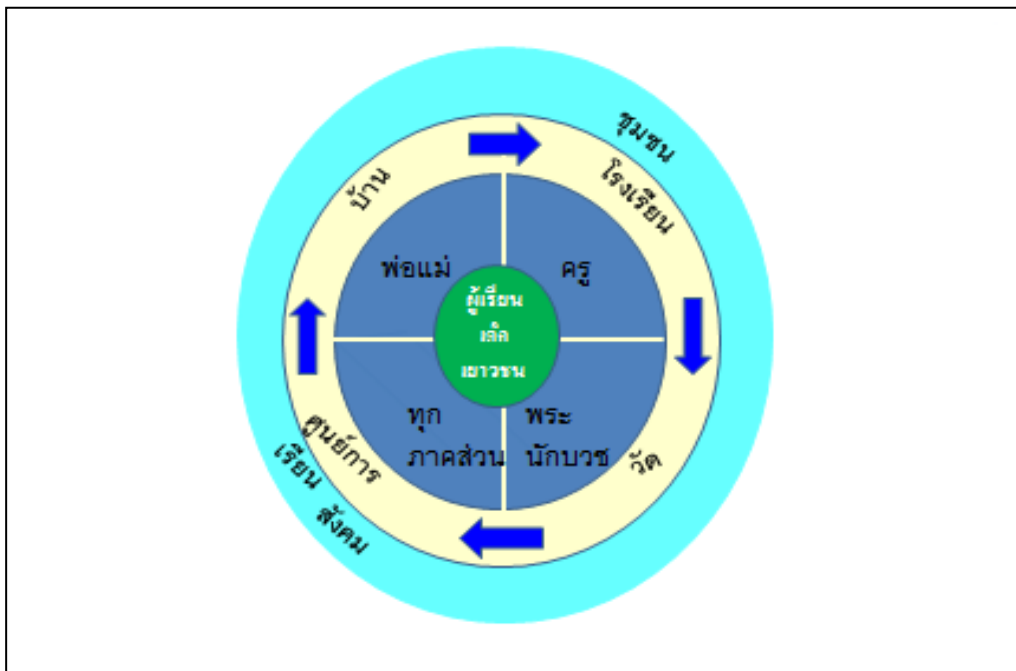
๑.๓.๒ ผู้เรียน ได้แก่ นักเรียนในสถานศึกษา เยาวชน และประชาชนในชุมชน ได้รับการพัฒนาตามช่วงวัย ตามเป้าหมายกล่าวคือ มีสุขภาพกายแข็งแรง มีการจัดกิจกรรมทางสังคมร่วมกันอย่างต่อเนื่องจากผลของการร่วมคิดร่วมทำร่วมแก้ปัญหาตามหลักการของโครงการ ส่งผลต่อความสามัคคีและผนึกกำลังกันในองค์กรอย่างเหนียวแน่น และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระบบสูงขึ้นจากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินปี ๒๕๕๔ พบว่า สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการทุกแห่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้นถึงร้อยละ ๕ – ๑๙ อันเนื่องมาจากการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของทั้งครู ผู้เรียน และพ่อแม่ผู้ปกครองที่ร่วมกันพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน และมีการจัดกิจกรรมทางสังคมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

๑.๓.๓ เกิดการพัฒนาหลักสูตร และสื่อการเรียนรู้ อย่างหลากหลายเกิดขึ้นในสถานศึกษาและชุมชน โดยเฉพาะหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของท้องถิ่น ทั้งด้านสามัญ อาชีพ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม สุขภาพ ได้แก่ หลักสูตรเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เช่น การศึกษาดำเนินงานเมืองเก่าพัทลุง ของโรงเรียนบ้านระหวางควน จังหวัดพัทลุง ดำเนินงานบ้านบางปอ ของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ จังหวัดนราธิวาส

การศึกษาตำนานเมืองลี้ จังหวัดลำพูน ของโรงเรียนนาทรายวิทยาคม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน หลักสูตรเกี่ยวกับอาชีพ เช่น หลักสูตรการทอผ้าขาวม้าและผ้าพื้นเมือง การทำปลาร้าและปลาร้าบอง ของโรงเรียนภูดินแดงวิทยา จังหวัดสกลนคร การตัดเย็บเสื้อผ้า ของโรงเรียนเทศบาล ๒ (บ้านบาและฮิเล) จังหวัดนราธิวาส การเลี้ยงไก่เลี้ยงปลา และถ่านชีวภาพของแหล่งเรียนรู้ปทุมทวดครูสิงห์ จังหวัดมหาสารคามการทอเสื่อกก ผลิตภัณฑ์เจลล้างมือของโรงเรียนหนองพอกน้อย การทอผ้าไหมโรงเรียนกุดเรือคำ จังหวัดสกลนคร เกษตรอินทรีย์โรงเรียนบ้านโป่งแดง การเรียนรู้การจัดสหกรณ์โรงเรียนของโรงเรียนนาทรายวิทยาคม จังหวัดลำพูน ผลิตภัณฑ์ตาลโดนด ของโรงเรียนบ้านลาดวิทยา และการทำนาของโรงเรียนโยธินบูรณะจังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรด้านประเพณี ศิลปวัฒนธรรม เช่น หลักสูตรอังกฤษ ของโรงเรียนบ้านสวน จังหวัดพัทลุง ลิเกพื้นบ้านเมืองเพชร ของโรงเรียนบ้านลาดวิทยา ตระกูลช่างเมืองเพชร ศิลปะปูนปั้น ของโรงเรียนโยธินบูรณะเพชรบุรี การสวดอันนาซัด และการแกะสลักเทียนเข้าพรรษา ของโรงเรียนเวียงสุวรรณวิทยาคม อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส ประเพณี บุญผะเหวด บุญข้าวสาก ของโรงเรียนภูดินแดงวิทยา การจัดทำบายศรีสู่ขวัญของวัดท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด การอนุรักษ์พิธีกรรม การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน การเรียนรู้ศิลปะและภาษาคำเมืองโบราณของชุมชนวัดป่าหัด จังหวัดน่าน หลักสูตรด้านสุขภาพ เช่น การรำกระบี่กระบอง การจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการของชุมชนเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน หลักสูตรด้านศาสนา เช่น ศาสนาอิสลามในสถานศึกษา พิธีสอนน้องของโรงเรียนศรีวารินทร์ อำเภอศรีสาคร และโรงเรียนสวนพระยาวิทยา อำเภอจะนะ จังหวัดนราธิวาส ธรรมศึกษาของวัดป่าบอน และวัดลอน จังหวัดพัทลุง วัดท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด การจัดทำหนังสือเล่มเล็ก นิทานพื้นบ้าน และเสริมการเรียนรู้การสอนวิชาต่าง ๆ ของโรงเรียนบ้านกุดเรือคำ โรงเรียนเทศบาล ๒ (บ้านบาและฮิเล)หลักสูตรเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพ การเรียนรู้ เช่น หลักสูตรโครงการบ้านช่วยสอนของโรงเรียน บ้านหนองพอกน้อย จังหวัดสกลนคร หลักสูตรเพื่อการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนโยธินบูรณะเพชรบุรี เหล่านี้ เป็นต้น หลักสูตรและสื่อดังกล่าวได้บูรณาการเข้าสู่การเรียนการสอนปกติของสถานศึกษา และบางหลักสูตร ได้เผยแพร่สู่เครือข่ายองค์กรอื่นๆ ส่งผลต่อความยั่งยืนของหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางของโครงการอย่างเป็นรูปธรรม

๑.๓.๔ ทุกกิจกรรมการเรียนรู้ที่องค์กรที่จัดการศึกษาดำเนินการเกิดจากการมีส่วนร่วมและความร่วมมือขององค์กรในชุมชน ได้แก่ ครอบครัว วัด ศาสนสถาน โรงเรียน แหล่งเรียนรู้ องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน และภูมิปัญญา โดยเริ่มกระบวนการจากการระดมความเห็น และจัดทำประชาคมในพื้นที่ แล้วจึงนำความเห็นและความต้องการของประชาชนมาจัดทำเป็นแผนงาน/โครงการโดยมีที่ปรึกษาทั้งจากในพื้นที่ ระดับภาค และส่วนกลางเข้าร่วมเสนอแนะ ตามลำดับ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และการพัฒนาโครงการเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแผนงาน/โครงการที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ คิดเป็นร้อยละ ๙๕ ของโครงการโดยรวม นอกจากนี้ จากการทำเนิงานแบบมีส่วนร่วมดังกล่าวส่งผลต่อความยั่งยืนของโครงการ แม้ว่าโครงการจะสิ้นสุดลงในระยะแรกนี้ แต่โรงเรียนและชุมชนยังคงพัฒนางานและกิจกรรมต่อเนื่อง โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่นำเข้าสู่ระบบโรงเรียน สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติของชุมชน ดังเช่น กิจกรรมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน/การเรียนรู้ภาษาโบราณ/อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดป่า

หัด กิจกรรมการเรียนรู้และปลูกสมุนไพรร ของชุมชนวัดป่าบอน จังหวัดพัทลุง กิจกรรมสัมมาชีพและเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของแหล่งเรียนรู้ภูวดครูสิงห์

แผนภาพที่ ๕ บุคคล องค์กร ชุมชน และสังคมสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน

๑.๓.๕ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างองค์กรที่จัดการศึกษา ทั้ง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จากกิจกรรมหลักของโครงการที่กำหนดไว้ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในระดับพื้นที่/ชุมชน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับภาค และระดับองค์กรวิชาการกลางจากการปฏิบัติทุกระดับได้ดำเนินการจัดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และผลที่ได้้นอกเหนือจากในแต่ละระดับเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประยุกต์การดำเนินงานของแต่ละองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งการพัฒนาโครงการให้สมบูรณ์และขยายผลระหว่างดำเนินการจัดทำเอกสารและสื่อเผยแพร่ การศึกษาดูงานระหว่างองค์กร การจัดทำเว็บไซต์ บางชุมชน/โรงเรียนเยาวชนมีการจัดทำเครือข่ายทางออนไลน์เป็นการเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชนชุมชนเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน เปิด Face book “กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์” เป็นการเฉพาะ ส่งผลให้เกิดเครือข่ายการจัดการศึกษา และการเรียนรู้เป็นรูปธรรม

๑.๓.๖ ชุมชนมีแนวโน้มสุขภาวะและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนสูงขึ้น ทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญา กล่าวคือ เยาวชนและประชาชนในชุมชนมีการพัฒนาสุขภาพจากการจัดกิจกรรมด้านสุขภาพ ทั้งการเรียนรู้ด้านสุขภาวะจากกิจกรรมของโครงการ การออกกำลังกาย การเรียนรู้ด้านศาสนา และการพัฒนาจิตทั้งในโรงเรียนและชุมชน การได้เรียนรู้และจัดกิจกรรมร่วมกันของผู้เรียนทั้งในโรงเรียนและชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมส่งผลต่อความสามัคคีและมีความสุขมากขึ้น ดังเช่น

❖ นางปิ่นสุรางค์ ธนสรณ์นนท์ ชุมชนลาดสวาย จังหวัดปทุมธานี กล่าว
ว่า “จากการได้ เข้าร่วมโครงการทำให้ได้เพื่อนที่เข้าใจทั้งในชุมชน และนอกชุมชนที่เป็นเครือข่ายทั้งใน
และนอกโครงการ ได้ร่วมคิดร่วมทำ ทำให้มีความสุขมาก”

❖ นางบุบผา อิ่มเอิบ ผู้ประสานงานโครงการของชุมชนลาดสวาย กล่าว
ว่า “เดิมเมื่อได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประสานงานโครงการ เกิดความไม่มั่นใจเพราะไม่เคยทำงานวิจัย
เชิงปฏิบัติการ ในลักษณะอย่างนี้มาก่อน แต่เมื่อเข้าร่วมกระบวนการของโครงการด้วยการร่วมคิด ร่วม
ทำของประชาชนและเพื่อนร่วมโครงการ และมีที่ปรึกษาใกล้ชิด เอาใจใส่ และให้การสนับสนุน ทำให้เกิด
ความมั่นใจมากขึ้น และกลายเป็นความรักความผูกพัน มีความสุขในการจัดกิจกรรมที่สามารถตอบสนอง
ท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมปลายปี ๒๕๕๔ เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
ในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่น ทำให้มีที่พึ่ง ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา ส่งผลต่อความสำเร็จของงาน และ
มีความสุขมากที่ได้ดำเนินโครงการนี้ อย่างไม่เคยมีความสุขมาก่อน”

❖ นางกาญจนา ปาลี ที่ปรึกษาชุมชนเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน กล่าว
ว่า “เดิมชุมชนนี้ขาดความสามัคคี เยาวชนมักชกต่อยกันเป็นประจำ แม่บ้านต่างคนต่างอยู่ แต่เมื่อนำ
โครงการนี้เข้าสู่ชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ส่งผลให้เยาวชนเลิกชกต่อยแต่หันมารวมกลุ่มพัฒนา
กลุ่มและชุมชน แม่บ้าน มีการปรึกษาหารือและทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยแก้ปัญหาและหาทางออกให้กับ
ครอบครัว ทุกคนที่ร่วมโครงการมีความสุข ส่งผลให้ครอบครัวและสังคมของชุมชนมีความสุข เกิดความ
สามัคคีขึ้นอย่างไม่น่าเชื่อภายในระยะเวลาเพียง ๑ ปี”

❖ นายวุฒิไกร ชัยสิทธิ์ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งแดง จังหวัดลำพูน
กล่าวว่า “โครงการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นของชุมชน ทำให้เกิดกิจกรรม
การเรียนรู้การแก้ปัญหา ของชุมชน โดยเฉพาะปัญหาอัตราการตายสูงที่สุดในประเทศไทย อัน
เนื่องมาจากการไม่รู้ในการปลูกพืชด้วยสารเคมีและฆ่าตัวตาย จึงมีการจัดโครงการแก้ปัญหาและ
กระบวนการเรียนรู้การแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน ทั้งด้านความสะอาด สุขภาวะ และได้เรียนรู้
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประชาชนมีความสุขมากขึ้นจากการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา”

❖ นายอัปดุลฮาดี แวดาเลาะ ผู้อำนวยการโรงเรียนสวนพระยาวิทยา
อำเภอ จะนะ จังหวัดนราธิวาส กล่าวว่า “จากการที่โรงเรียนเข้าร่วมโครงการฯ ด้วยกระบวนการมี
ส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ชุมชนและพ่อแม่ผู้ปกครองลดการหวาดระแวงโรงเรียนไปมาก เข้าร่วมกิจกรรม
ของโรงเรียนและดูแลบุตรหลานของตนมากขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมพี่สอนน้อง โดยพี่มัธยมปลายไปช่วย
สอนน้องที่ ตาดีกาวันเสาร์-อาทิตย์ ทำให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างบ้าน มัสยิดและโรงเรียน ไปมาหาสู่กัน
อย่างเป็นกิจวัตร ส่งผลให้พ่อแม่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนมากขึ้นในรอบปีที่ผ่านมา”

❖ นายเกษม ทัศนวงษา ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกุดเรือคำ อำเภอมาน
นิวาส จังหวัดสกลนคร กล่าวว่า “หลักการของโครงการสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและ
โรงเรียนโดยเฉพาะ การกระจายอำนาจแบบมีส่วนร่วมให้ชุมชนและโรงเรียนร่วมคิดร่วมทำร่วมแก้ปัญหา
ของผู้เรียน อย่างมีอิสระ ทำให้ผู้ดำเนินโครงการมีความเจริญงอกงามทางปัญญาได้ทำในสิ่งที่คิดเพื่อบุตร
หลานในท้องถิ่น ได้สืบสานความเป็นชาวกุดเรือคำได้อย่างภาคภูมิใจ อีกทั้งทำให้เกิดหลักสูตรที่ตอบสนอง

ท้องถิ่นทั้งด้านประวัติศาสตร์ อาชีพ ศิลปะ เช่นการเลี้ยงหม่อนไหมที่เป็นอาชีพหลักของชุมชน มีการสืบทอดเข้าสู่ระบบโรงเรียน ที่คาดว่าจะเกิดความยั่งยืน ทุกคนมีความสุขมากที่ได้ทำโครงการนี้ โดยเฉพาะผู้อาวุโส ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น ได้มีโอกาสใช้ความรู้เพื่อท้องถิ่นและลูกหลานอย่างเต็มความสามารถ”

❖ นางสาวนภัทสร แก่นแก้ว ผู้อำนวยการแหล่งเรียนรู้บ้านหลังเรียนปู่ทวดครูสิงห์ กล่าวว่า “โครงการฯ เสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนและชุมชน ให้เกิดการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันคิดร่วมกันทำงานร่วมกัน วิเคราะห์และแก้ปัญหาาร่วมกัน เกิดการพัฒนาตนเองและชุมชน อย่างมีความสุข พ่อแม่เกิดการเรียนรู้สัมมาชีพจากการร่วมโครงการไม่ว่า การเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เผาถ่านชีวภาพ และที่สำคัญมีรายได้จากผลผลิตของโครงการอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้แต่ละครอบครัวที่ร่วมกิจกรรมของโครงการมีความสุขมากขึ้น นอกจากนี้ ปีนี้ น้องๆ ในโครงการที่จบชั้นมัธยมต้นทุกคน (๘ คน) ได้สอบเข้าเรียนต่อโรงเรียนที่มีชื่อเสียงประจำจังหวัดได้ทุกคน เป็นผลมาจากการได้เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม วิชาสามัญ วิชาชีพ วัประวัตศาสตร์ วิชากรแห่งของตน สร้างความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น”

คำกล่าวของผู้ปฏิบัติงานโครงการและผู้รับผลจากโครงการดังกล่าว เป็นเครื่องสะท้อนว่าตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ สามารถปฏิบัติได้จริงจากการดำเนินโครงการนำร่องแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทยอย่างชัดเจน

๑.๓.๗ เกิดกิจกรรมสนับสนุนวิชาการอย่างหลากหลายขององค์กรวิชาการกลาง ก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและการเรียนรู้ตลอดชีวิตในองค์กรและชุมชน อย่างชัดเจน ได้แก่ มีการจัดทำคู่มือการดำเนินโครงการแก่บุคลากรทุกระดับ ทั้งระดับองค์กรปฏิบัติในพื้นที่โรงเรียน ชุมชน การจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจโครงการร่วมกันทั้งในส่วนกลาง เขตพื้นที่การศึกษา และระดับองค์กรดำเนินงานทุกองค์กร การจัดเวทีเสวนาเฉพาะเรื่อง เช่น เวทีเสวนาเรื่อง ผลกระทบของสารเคมี : ใช้เกษตรอินทรีย์เพื่อชีวิตที่ดีกว่า ณ บ้านโป่งแดง จังหวัดลำพูน การจัดนิทรรศการแสดงผลงานและการสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขตพื้นที่ จำนวน ๔ ครั้ง ระดับภาคจำนวน ๔ ครั้ง ระดับส่วนกลาง จำนวน ๑ ครั้ง คณะทำงานบริหารโครงการและที่ปรึกษาส่วนกลาง นิเทศติดตาม จำนวน ๒๔ ครั้ง ที่ศึกษาระดับภาคนิเทศ ติดตาม ภาคละ ๑๒ – ๒๐ ครั้ง การประชุม/สัมมนาถอดบทเรียน ๓๗ ครั้ง/องค์กร

นอกจากนั้น องค์กรวิชาการได้สนับสนุนทางวิชาการเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ กล่าวคือ (๑) การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับสถานศึกษาทุกภูมิภาค หลักสูตร ๖๐ ชั่วโมง อบรมในชั้นเรียน ๒๔ ชั่วโมง ๒ ครั้งๆ ละ ๒ วัน จำนวนทั้งสิ้น ๑๐ ครั้ง ผู้เข้ารับการอบรม ๒๖๗ คน และมอบวุฒิบัตร/เกียรติบัตร แก่ผู้ผ่านการฝึกอบรมทุกคน (๒) การระดมเงินเป็นทุนนักเรียนยากจนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (นราธิวาส) แก่ นักเรียนในโรงเรียนในโครงการจำนวน ๗ โรงเรียน ๓๓ ทุน ๆ ละ ๕,๐๐๐ บาท รวม ๑๖๕,๐๐๐ บาท โดยไม่ใช้งบประมาณแต่ประการใด (๓) การยกย่องและคัดเลือกองค์กรที่จัดการศึกษาดีเด่นระดับประเทศ ระดับภาค ระดับจังหวัด และระดับองค์กรในพื้นที่/ชุมชน โดยการจัดทำเกียรติบัตรและโล่เกียรติคุณ และ (๔) การจัดทำเว็บไซต์โครงการเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการและ

ประชาสัมพันธ์ผลงาน และพัฒนาเว็บไซต์และข้อมูลเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่อง

๑.๓.๘ มีกิจกรรมการประสานงาน เป็นที่ปรึกษาวิชาการและแนะนำการแก้ไขปัญหา การดำเนินโครงการแก่องค์กรปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังได้จัดให้มีการประชุมติดตามและรายงานผลการดำเนินงานของส่วนกลางโดยผู้บริหารมหาวิทยาลัยและที่ปรึกษา เป็นรายเดือน/สองเดือน จำนวน ๖ ครั้ง ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการและเกิดเครือข่ายการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม โดยได้มีการจัดสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนิเทศติดตาม ตามที่ได้เสนอไว้แล้วข้างต้น

๑.๓.๙ มีการจัดทำรายงานการถอดบทเรียน จำนวน ๒๘ องค์กร ตามสัญญาและบทเรียนขององค์กรเครือข่าย เป็นทั้งเอกสารและซีดี

นอกจากนั้น ยังพบบทเรียนที่หลากหลายตามบริบทขององค์กร แต่มีประเด็นบทเรียนสำคัญทั้งในเชิงองค์กร ตัวบุคคล และสาระของการเรียนรู้ ดังนี้

(๑) โรงเรียนและองค์กรในชุมชน (วัด แหล่งเรียนรู้ และชุมชน) ที่จัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยความร่วมมือของครู นักเรียน และองค์กรอื่น ๆ ในชุมชน ที่มีผู้บริหารเอาจริงเอาจัง เปิดใจให้ชุมชนร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมติดตามประเมินผล โรงเรียนและชุมชนดังกล่าวเป็นองค์กรที่มีความสุข นักเรียน/ประชาชนกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าพูด และทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน และชุมชนเอง

(๒) ความหลากหลายของผู้บริหาร/ผู้นำ ที่มีพฤติกรรมการบริหารแตกต่างกัน แต่สามารถบริหารงานให้ประสบความสำเร็จตามบริบทที่แตกต่างกัน บางโรงเรียน/ชุมชนมีผู้นำแบบชี้หน้าเข้มแข็ง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ครูเป็นฝ่ายตาม บางโรงเรียนมีผู้นำแบบผู้ประสานประโยชน์/อำนวยความสะดวก และให้โอกาสครู นักเรียนและชุมชนแสดงออกอย่างเต็มที่ แต่นำไปสู่ความสำเร็จของงานคล้ายคลึงกันในบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะการเป็นผู้เก่งทำ มากกว่าเก่งเขียน และเก่งพูด

(๓) ผู้นำแบบชี้หน้า ในบางพื้นที่ ได้รับความร่วมมือน้อยกว่าการให้บุคคล/องค์กรอื่น ๆ ร่วมมือบทบาท และขับเคลื่อนได้ดีกว่า แต่มีความสำเร็จในระดับที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งเกิดจากความเอาจริงเอาจังของผู้บริหาร

(๔) โรงเรียน/ชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (นราธิวาส) ที่อยู่ท่ามกลางภาวะเหตุการณ์ความไม่สงบ มีความสามัคคี ทำงานเป็นเครือข่าย ขับเคลื่อนการทำงานวิชาการร่วมกับความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างกลมกลืน พ่อแม่ ผู้ปกครองและประชาชนพึงพอใจ โดยเฉพาะการเรียนรู้ศาสนา หรือการนำเอากิจกรรมทางศาสนาเข้ามามีบทบาทควบคู่กับการเรียนการสอน

(๕) ในทำนองเดียวกัน การเรียนการสอนที่ใช้หลักศาสนาเป็นฐาน ทั้งที่เป็นพุทธศาสนา และศาสนาอิสลาม ตามบริบทของพื้นที่ ทำให้ครู ผู้เรียน และชุมชน มีพื้นฐานด้านคุณธรรมจริยธรรมสูง และขับเคลื่อนเชิงจริยธรรมได้ดีกว่าโรงเรียนที่ไม่ใช้หลักศาสนามาขับเคลื่อน นักเรียนมีสมาธิ

ในการเรียน ปัญหาวัยรุ่น ปัญหายาเสพติด ลดลง ประชาชน/สังคมเกิดความเชื่อถือและไว้วางใจ โรงเรียน/องค์กรทางการศึกษามากขึ้น

(๖) การเรียนรู้อาชีพ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นความต้องการของชุมชนควบคู่กับวิชาสามัญ เนื่องจากเป็นวิถีชีวิตที่แท้จริง มากกว่าการเรียนรู้วิชาสามัญเพียงด้านเดียว เกิดการบูรณาการวิถีชีวิตและชุมชน ส่งผลต่อความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชนในที่สุด

(๗) การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้คิด ได้ทำ และแก้ปัญหาของชุมชนเองด้วย กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของโครงการ ทำให้ชุมชนกล้าพูด กล้าแสดงออก รู้จักริเริ่มการพัฒนา การศึกษา และการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับท้องถิ่น ชุมชนของตน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระบบโรงเรียน และการเรียนนอกระบบ และก่อให้เกิดการเรียนรู้ อย่างมีความสุขอย่างแท้จริง

กล่าวได้ว่า ผลการดำเนินโครงการตามวัตถุประสงค์เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และมีบาง กิจกรรมเกินเป้าหมายที่ล้าวนนำไปสู่ความสำเร็จเชิงคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญาทั้งสิ้น

การนำร่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทย สามารถตอบโจทย์การศึกษาที่โดดเด่นได้ในระดับหนึ่งว่า การจัดการศึกษาที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียนและประชาชน ดำเนินการภายใต้การมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชน จะสามารถนำไปสู่การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนได้ทุกเพศวัย เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทุกคนมีความสุขจากการเรียนรู้ ในทำนองเดียวกัน องค์กรที่จัดการศึกษาก็มีความสุขจากการจัดการศึกษาที่ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย เป็นการศึกษาแบบเปิด องค์กรที่จัดการศึกษาดีเด่นในแต่ละระดับ ก็เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นร่วมกัน เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน ที่มีใช้การแข่งขัน แต่เป็นการเสริมพลังให้เกิดแรงบันดาลใจเพื่อก้าวเดินไปข้างหน้าร่วมกันอย่างมั่นคง ให้การศึกษาเป็นการพัฒนาสุขภาวะของมนุษย์ ทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญาเป็นการศึกษาจากฐานรากอย่างแท้จริง

นอกจากนั้น ยังพบบทเรียนสำคัญ คือ

๑. โรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยความร่วมมือของครู นักเรียน และองค์กรอื่นๆในชุมชน ที่มีผู้บริหารเอาจริงเอาจัง เปิดใจให้ชุมชนร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมติดตามประเมินผล โรงเรียนและชุมชนดังกล่าวเป็นองค์กรที่มีความสุข นักเรียน/ประชาชนกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าพูด และทำในสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อผู้เรียนและชุมชนเอง

๒. ความหลากหลายของผู้บริหาร/ผู้นำ ที่มีพฤติกรรมการบริหารแตกต่างกัน แต่สามารถบริหารงานให้ประสบความสำเร็จตามบริบทที่แตกต่างกัน บางโรงเรียน/ชุมชนมีผู้นำแบบชี้นำ เข้มแข็ง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ครูเป็นฝ่ายตาม บางโรงเรียนมีผู้นำแบบผู้ประสานประโยชน์/อำนวยความสะดวก

สะดวก และให้โอกาสครู นักเรียนและชุมชนแสดงออกอย่างเต็มที่ แต่นำไปสู่ความสำเร็จของงาน คล้ายคลึงกันในบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะการเป็นผู้เก่งทำ มากกว่าเก่งเขียน และ เก่งพูด

๓. ผู้นำแบบชี้หน้า ในบางพื้นที่ ได้รับความร่วมมือน้อยกว่าการให้บุคคล/องค์กรอื่นๆ ร่วมมีบทบาท และขับเคลื่อนได้ดีกว่า แต่มีความสำเร็จในระดับที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งเกิดจากความเอาใจจริงเอาใจของ ผู้บริหารเป็นสำคัญแม้ว่าจะมีคุณลักษณะและพฤติกรรมกรรมการบริหารงานที่แตกต่างกัน

๔. โรงเรียน/ชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (นราธิวาส) ที่อยู่ท่ามกลางภาวะเหตุการณ์ความ ไม่สงบ มีความสามัคคี ทำงานเป็นเครือข่าย ขับเคลื่อนการทำงานวิชาการร่วมกับความสัมพันธ์กับ ชุมชนอย่างกลมกลืน พ่อแม่ ผู้ปกครองและประชาชนพึงพอใจ โดยเฉพาะการเรียนรู้ศาสนา หรือการ นำเอากิจกรรมทางศาสนาเข้ามามีบทบาทควบคู่กับการเรียนการสอน

๕. ในทำนองเดียวกัน การเรียนการสอนที่ใช้หลักศาสนาเป็นฐาน ทั้งที่เป็นพุทธศาสนา และ ศาสนาอิสลาม ตามบริบทของพื้นที่ ทำให้ครู ผู้เรียน และชุมชน มีพื้นฐานด้านคุณธรรมจริยธรรมสูง และ ขับเคลื่อนเชิงจริยธรรมได้ดีกว่าโรงเรียนที่ไม่ใช้หลักศาสนามาขับเคลื่อน นักเรียนมีสมาธิในการเรียน ปัญหาวัยรุ่น ปัญหายาเสพติด ลดลง ประชาชน/สังคมเกิดความเชื่อถือและไว้วางใจโรงเรียนมากขึ้น

๖. การเรียนรู้อาชีพ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นความต้องการของชุมชน ควบคู่กับวิชาสามัญ เนื่องจากเป็นวิถีชีวิตที่แท้จริงมากกว่าการเรียนรู้วิชาสามัญเพียงด้านเดียว เกิดการ บูรณาการวิถีชีวิตและชุมชน ส่งผลต่อความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชนในที่สุด

๗. การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้คิด ได้ทำ และแก้ปัญหาของชุมชนเองด้วยกระบวนการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมของโครงการ ทำให้ชุมชนกล้าพูด กล้าแสดงออก รู้จักริเริ่มการพัฒนาการศึกษา และการ เรียนรู้ที่สอดคล้องกับท้องถิ่น ชุมชนของตน ให้ฝ่ายปฏิบัติเกิดการเรียนรู้และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง บนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกองค์กรมีความสามารถและทำได้ด้วยระบบความไว้วางใจและเมื่อมีปัญหาหรือ ความเสี่ยง ได้มีการแก้ไขร่วมกันอย่างทันควัน

๘. ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขเพราะได้เรียนในสิ่งที่อยากเรียนรู้ ที่เกิดจากการปฏิบัติ จริงและการออกภาคสนามเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตาม ช่วงวัย

ผลการดำเนินโครงการตามวัตถุประสงค์เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนั้นยังมีบาง กิจกรรมเกินเป้าหมาย ที่ล้วนนำไปสู่ความสำเร็จเชิงคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านกาย จิต สังคม และ สติปัญญาทั้งสิ้น

ปัจจัยความสำเร็จ

ในการนี้ พบปัจจัยความสำเร็จที่คล้ายคลึงกัน ดังได้แก่

๑. ความเอาใจจริงเอาใจของผู้บริหาร/ผู้นำ ครู และชุมชนเข้ามา ร่วมคิดร่วมดำเนินการที่ ชัดเจน

๒. มีความสามัคคีของบุคลากรดำเนินงาน การให้เกียรติและยอมรับซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของความเท่าเทียม

๓. มีการเรียนรู้การจัดทำโครงการและดำเนินตามกิจกรรมที่วางไว้อย่างเป็นระบบ มีการติดตามผลและให้คำชี้แนะอย่างใกล้ชิดของที่ปรึกษา

๔. มีการให้อิสระในการคิดและการปฏิบัติของโรงเรียน/ชุมชน โดยปราศจากการชี้นำของฝ่ายบริหารโครงการฯ ให้ฝ่ายปฏิบัติเกิดการเรียนรู้และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง บนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกองค์กรมีความสามารถและทำได้ด้วยระบบความไว้วางใจและเมื่อมีปัญหาหรือความเสี่ยง ได้มีการแก้ไขร่วมกันอย่างทันท่วงที

๕. ผู้เรียนก็เรียนอย่างมีความสุขเพราะได้เรียนในสิ่งที่อยากเรียนรู้ ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงและการออกภาคสนามเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามช่วงวัย

๒.วัตถุประสงค์ที่ ๒ เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับสุขภาวะคนไทยให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการขยายผลต่อไป

จากบทเรียนการดำเนินโครงการนำร่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทย แม้ว่าจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและตัวชี้วัด เป็นส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ๘๕ (ขององค์กรที่ร่วมดำเนินโครงการ) แต่ก็พบอุปสรรคสำคัญเชิงโครงสร้างความคิดในการทำงาน กล่าวคือ ในบางพื้นที่ชุมชนค่อนข้างอ่อนแอ ที่ยังต้องรอคอยการสั่งการหรือความช่วยเหลือทางวิชาการอย่างใกล้ชิด ไม่กล้าที่จะดำเนินการด้วยตนเอง อันเนื่องมาจาก ผู้มีอิทธิพลทางความคิดของบุคลากรทางวิชาการในท้องถิ่น ที่ชุมชนใกล้ชิดกันมาแต่เดิมจนขาดอิสระทางความคิดตามแนวทางแบบมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ และยังมีความเชื่อฝังลึกว่า การดำเนินงานยังต้องอาศัยผู้นำเชิงبارมี จนไม่กล้าคิดเอง ทำเอง ที่ยังต้องได้รับการพัฒนาความคิดและการทำงานอีกกระยะหนึ่ง จึงมีข้อเสนอแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาเชิงนโยบายและปฏิบัติดังนี้

ข้อเสนอนโยบาย

หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา (หน่วยงานนโยบาย) ในส่วนกลาง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงวัฒนธรรม ควร

๑. กระจายความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมแก่องค์กรในสังกัด ที่จัดการศึกษา และสถาบันสังคมอื่นที่มีความเข้มแข็ง โดยการจัดสรรเงินเป็นเงินอุดหนุนให้แก่องค์กรนั้นๆ ให้ได้ดำเนินการอย่างมีอิสระ ภายใต้การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ปัญหา และร่วมชื่นชมโดยส่วนกลางทำหน้าที่ติดตาม และสนับสนุนทางวิชาการให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีศักยภาพ

๒. ส่งเสริมสนับสนุน องค์กรในชุมชนที่จัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการและไม่แปลกแยกระหว่างองค์กรที่จัดการศึกษาของรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด ชุมชน และสถาบันสังคมอื่นๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยควรส่งเสริมในลักษณะของงบประมาณอุดหนุน องค์กรความรู้และนวัตกรรมทางวิชาการ และการระดมทรัพยากรเพื่อให้เกิดการบูรณาการศึกษาร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมในท้องถิ่น/ชุมชน

ข้อเสนอต่อการปฏิบัติ

๑. การจัดการศึกษาขององค์กรที่จัดการศึกษาทั้งที่เป็นโรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศึกษาปอเนาะ แหล่งเรียนรู้ และสถาบันสังคมอื่นๆ ในชุมชน ควรต้องจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนหรือประชาชน ทั้งที่เป็นการศึกษาที่เชื่อมโยงกันทั้งในระบบ การศึกษาออกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยต้องศึกษาความต้องการของประชาชนก่อนการวางแผน/โครงการ

๒. สารที่จัดการศึกษา ควรเป็นการศึกษาที่บูรณาการวิถีชีวิตของผู้เรียนเข้ากับวิถีชีวิตสังคมของชุมชนท้องถิ่น ทั้งวิชาสามัญ อาชีพ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ สุขภาพ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคุณธรรมจริยธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่ช่วยเหลือกันและกันเป็นการเรียนรู้ที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง มากกว่าเอาวิชาเป็นตัวตั้ง และกำหนดให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในสถานที่จริงมากกว่าการเรียนในตำรา

ข้อเสนอการพัฒนาโครงการระยะ ที่ ๒

เนื่องจากการนำร่องฯ เป็นเพียงระยะแรก เพียง ๑ ปี ที่แม้ว่าจะประสบผลสำเร็จโดยรวม แต่ยังมีสามารถสรุปได้ว่า จะยั่งยืนในระยะยาว หรือจะพัฒนาในรูปแบบใดที่เหมาะสมและยั่งยืนได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น ดังนั้น จึงควรมีการขยายผลการดำเนินโครงการ เป็น ๒ รูปแบบ คือ

๑. รูปแบบการดำเนินโครงการแบบมีส่วนร่วมทั้งจังหวัด โดยองค์กรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องทั้งเขตพื้นที่การศึกษา เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรทางศาสนาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในจังหวัด ร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ในลักษณะคล้าย สภาการศึกษาจังหวัด (แบบไม่เป็นทางการ) ที่ทุกภาคส่วนสามารถเข้ามาเสนอปัญหาและความต้องการ รวมทั้งร่วมจัดการศึกษาแก่องค์กรสภาการศึกษานี้ได้

๒. รูปแบบการดำเนินโครงการแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชน/ประชาชน แนวราบที่เป็นเครือข่าย ทั้งที่ต่อยอดการดำเนินการเดิม และหรือขยายองค์กรเครือข่ายข้างเคียง

๓. ควรจัดให้มีที่ปรึกษาวิชาการ การวิจัยและพัฒนา เพื่อสนับสนุนวิชาการแก่องค์กรที่จัดการศึกษาทั้งในระดับจังหวัดและในชุมชนเพื่อเพิ่ม/ประสิทธิภาพการดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กล้าทองขาว. (๒๕๕๕). รายงานผลการประเมินภายในโครงการนำร่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทย. (เอกสารอัดสำเนา).
- ประเวศ วะสี. (๒๕๒๒). กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาประเทศไทย ท้องถิ่นเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ : ที่คิวพี.
- พิณสุดา สิริธรรังศรี. (๒๕๕๕). (บรรณาธิการ). การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชน การศึกษารฐานราก ทางเลือกประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- (๒๕๕๕). (บรรณาธิการ). การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชน ประสบการณ์การเรียนรู้จากการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- นคร ตั้งกะพิภพและคณะ. (๒๕๕๗). รายงานการติดตาม ประเมินและสนับสนุนโครงการทุนครู สอนดี. งดวที่ ๒ เสนอต่อสำนักงานสร้างเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ (สสค.). (เอกสารอัดสำเนา).
- วราภรณ์ สามโกเศศและคณะ. (๒๕๕๓). ข้อเสนอทางเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสุขภาวะคนไทย. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๒). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๖๑). กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- (๒๕๕๕). รายงานวิจัยเรื่อง รูปแบบกลไกการส่งเสริมการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมทางการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. (๒๕๕๔). คู่มือการดำเนินโครงการนำร่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทย. (เอกสารอัดสำเนา)